

**DISKRIMINATIVNA ANALIZA POVEZANOSTI PERCEPCIJE
OSOBINA NASTAVNIKA I STAVOVA O VRIJEDNOSNIM
ORIJENTACIJAMA STUDENATA**

**EXAMINATION OF TEACHER'S CHARACTERISTICS,
PERCEPTION AND ATTITUDES OF
VALUE ORIENTATIONS OF ADOLESCENTS**

Sažetak

U radu su prikazani rezultati empirijske studije o ispitivanju percepcije osobina nastavnika na vrijednosne orijentacije adolescenata, te efekti razlika između dihotomne varijable spola na skali vrijednosnih orijentacija odnosno preferencija životnih orijentacija studentske populacije.

Ispitivanje je provedeno na uzorku od 121 ispitanika ($N = 121$ ispitanika), od toga 33 muška i 88 ženskih ispitanika, I, II i IV godine studija na Univerzitetu „Džemal Bijedić“ u Mostaru.

Distribuirani podaci pokazuju da postoji statistički značajna razlika u raspodjelama između percepcije osobina nastavnika i vrijednosnih orijentacija života studenata (Pearson Chi-square = 2,084, $df = 4$, $Sg. = ,720$, $C = ,130$, $Sg. = ,720$).

Rangiranjem odgovora date su preferencije osobina nastavnika koje smo podijelili u dvije skupine, kao pozitivne i negativne osobine, koje su utvrđene na osnovu frekvencija.

Diskriminativnom analizom utvrđene su razlike između skupina muških i ženskih ispitanika na skali vrijednosnih orijentacija/stilova koje smo analizirali kao posebne varijable. Analiza je akcentirala blage razlike između muških i ženskih ispitanika. Koeficijent kanoničke korelacije iznosi 0,327 ($r = 0,327$) i značajan je na nivou od $p < 0,01$, a referira se na varijable rada i stvaranja, altruizma, istraživanja i otkrivanja novoga i nepoznatoga kod ženskih ispitanika čiji su skorovi nešto viši za razliku od muških ispitanika. Podatke za ove tri varijable dobili smo i na skali vrijednosnih orijentacija koje su pokazale opredijeljenost obje skupine ispitanika prema ovim životnim stilovima.

Ključne riječi: vrijednosne orijentacije, percepcija nastavnika, preferencije, diskriminativna analiza, klasifikacija, korelacija

Summary

The goal of the empirical study was to examine perception of teacher's characteristics within the value orientation of adolescents and effects of the differences between dichotomous gender variable up to scale measurements of value orientations and preferences of the adolescent population.

Randomized sample has taken from population (N= 121 respondents), from that 33 male, and 88 female respondents of second and fourth year of study on "Džemal Bijedić" University of Mostar. Distribution has given the information of statistically significant difference in measurement between perception of teacher's characteristics and value orientations/ life styles of adolescents (Pearson Chi-square= 2,084, $df = 4$, $Sg.= ,720$, $C = ,130$, $Sg.= ,720$). We have ranked the data on the scale of perceived teacher's characteristics and divided them in two groups - positive and negative characteristics proven with the frequencies of answers.

By the discriminative function it was established differences among male and female respondents on the scale of value orientation/styles which we have analyzed as individual variables.

Analysis has shown slight differences between these respondents (male, female), coefficient of canonical correlation is $r= 0,327$ and it is statistically significant on the 0,01 level, referred on variables of work and creation, prosaical behavior, and revealing and researching of new found on female sample, their scores are bigger on these variables in comparison with male respondents. Data for these three variables we have got on the scale of value orientations for both dichotome gender variables that have preferred these life orientations.

Key words: Value orientations, perception of teacher, preferences, discriminative analysis, classification

1. Uvodne napomene

Mnogobrojne su definicije u literaturi koje su u vezi sa vrijednosnim orijentacijama i vrijednostima te stavovima koji imaju dispozicijski karakter, a označavaju neku vrstu potkategorija vrijednosnih orijentacija ili vrijednosti, tako da ih možemo svrstati u jednu od odrednica vrijednosnih orijentacija koje imaju općenitiju formu od stavova, dok neki autori drže da su vrijednosti i stavovi jako slični ili istoznačni pojmovi.

Pojam normativnih orijentacija obuhvata različite konstrukte koji su ispitivani, a uključuju i vrijednosti i vrijednosne orijentacije. Pod pojmom normativnih orijentacija obično se podrazumijevaju različiti fenomeni kao

što su životne orijentacije, orijentacija na budućnost, vrijednosne orijentacije i neka obilježja moralnog razvoja. Rjeđe se koristi od pojma normi koji označava standarde ponašanja, za razliku od normativnih orijentacija koji se referiraju na aktivnosti, interese, ciljeve, položaj pojedinca i odnose moći u društvu.

Dunđerović (2005.; prema: Koledin) ističe da se vrijednosne orijentacije najčešće shvataju kao opće dispozicije u strukturi ličnosti čovjeka, koje ga znatno i trajno pokreću na aktivnost u pravcu ostvarivanja određenih ciljeva. Riječ je o širim psihološkim dimenzijama koje uključuju veći broj srodnih stavova i podstiču ličnost da se u nekoj široj sferi ljudskog djelovanja ponaša na određeni način, npr. stvaralački, altruistički, utilitaristički, liberalistički, makijavelistički itd.

Vrijednosne orijentacije bi se, prema Rotu (2003), mogle razlikovati od vrijednosti po tome što bi se pod vrijednosnim orijentacijama podrazumijevali opći principi ponašanja i djelovanja u vezi sa određenim ciljevima čijem se ostvarenju teži i koji se manifestuju u brojnim oblicima aktivnosti, dok bi u tom slučaju vrijednosti bile prije svega prihvaćene i cijjenjene ideje o društvenim odnosima koje nastojimo da ostvarimo.

Istraživanjima koja je proveo Becker (2004.; prema: Žižak, 2005) u Saveznoj Republici Njemačkoj, a koja se tiču životnih stilova adolescenata, utvrđena je podjednaka važnost za osobnu dobrobit i nezavisnost u odnosu na druge populacije. Postoji značajna distinkcija između normativnih i kreativnih aspekata.

Adolescenti naglašavaju samorazvoj i kreativnost svojstvenu ovim godinama kroz stjecanje sve većih društvenih uloga i razvoja ego-identiteta i novih vještina, dok odrasli drže da je sigurnost za obitelj, poštivanje zakona te pravila društvenog života i uređenja od većeg značaja za ovu populaciju.

U istraživanju koje je proveo Radin (2002.; prema: Žižak, 2005) i vrijednostima izvješćuje da mladi nisu homogena grupa, da se naglasak na vrijednostima koje su dali bilježi prema materijalnom položaju, samosvojnosti, privatnosti i profesionalnom uspjehu, što više obilježava vrijednosti društava sa liberalno-kapitalističkom tradicijom, za razliku od mladih sa područja od posebne državne skrbi u Hrvatskoj, gdje su Raboteg-Šarić – Rogić (2002.; prema: Žižak), ispitujući životne planove i kvalitetu života mladih, ustanovili preferencije ka zdravlju, prijateljstvu i stalnom zaposlenju, što je i razumljivo u određenoj mjeri zbog izloženosti tih područja ratnim djelovanjima. Prema tome, iskustva određuju preferencije vrijednosnih orijentacija i stilova života.

Najčešće citirana definicija stava bliskog pojmu vrijednosti, ali ne i istoznačnom je Allportova, prema kojoj pod stavom treba podrazumijevati *mentalnu i neuralnu spremnost, formiranu na osnovu iskustva koje vrši direktivni ili dinamički utjecaj na reagovanje pojedinca na objekte i situacije sa kojima dolazi u dodir* (Rot, 1980).

U ovoj definiciji Allport naglašava sljedeće:

- *dispozicioni karakter stavova* – tj. ne postoje manifestno, već se mentalna i neuralna dispozicija aktivira u određenoj situaciji;
- *stečenost* – ljudi se ne rađaju sa određenim stavom, već ga stječu usljed određenih utjecaja;
- *direktivni utjecaj* – od stava zavisi da li će osoba ocijeniti neki pozitivno ili negativno;
- *dinamički utjecaj* – tj. da od stava ne zavisi samo procjena situacije i mišljenje nego i akcija.

1.1. Percipirane osobine nastavnika

Savremenu nastavu karakterizira sve manja odgojna funkcija, što predstavlja i širi društveni problem škole kao institucije u izgradnji i usmjerenju učenika ili studenata kao ličnosti, stvarajući pasivnog promatrača opće društvene klime u sistemu obrazovanja. Škole postaju svojevrsna „pozornica“ gdje se manifestiraju razni oblici društveno neprihvatljivog ponašanja, stoga se javlja i određena doza nesnalaženja od nastavnika, kako djelovati, djelomično i zbog nestručnosti, ali i zbog naglih promjena u razvoju i odrastanju učenika, te globalnih društvenih procesa u svijetu i kod nas. Značaj učitelja, nastavnika, profesora djelomično je zapostavljen i društvo ne prepoznaje njegovu golemu vrijednost i utjecaj za daljnji razvoj individue i društva u cjelini.

Petz je, u istraživanju s nešto drukčije oblikovanom jedinstvenom listom pozitivnih i negativnih svojstava nastavnika, ispitao skupinu studenata psihologije u Zagrebu i skupinu studenata pedagogije u Sarajevu. Komparacijom dobivenih rezultata utvrdio je da su zagrebački i sarajevski studenti dali identičnu rang-listu preferiranih svojstava nastavnika. Obje su skupine među predloženim svojstvima nastavnika najviše cijenile sljedeće: 1. da je dobar predavač, 2. da je odličan stručnjak u svom predmetu, 3. da uspostavlja dobre odnose sa svojim đacima i 4. da je pravedan u ocjenjivanju, dok su najslabije cijenili: 1. da je tačan u održavanju nastave, 2. da je strog, 3. da je blag u ocjenjivanju.

Bebić je (1988) također proučavao preferencije različitih svojstava nastavnika na filozofskom fakultetu. U tom istraživanju došao je do podataka da studenti različitih grupa i smjerova studija podjednako visoko cijene stručne i predavačke osobine nastavnika (sistematičnost i razumljivost izlaganja, usklađenost sadržaja sa srodnim kolegijima, količinu i kvalitetu prezentiranih informacija, aktualnost i savremenost izloženih informacija te njihova prikladnost u odnosu na ispitne zahtjeve) kao i pozitivan odnos prema studentima (spremnost i otvorenost nastavnika za raspravu, njegovu dostupnost izvan vremena predviđenog za predavanje, zatim umijeće nastavnika da zainteresira studente za sadržaje studija i da im pruži dovoljno poticaja za samostalno učenje. U prosuđivanju tih svojstava nisu utvrđene znatnije razlike između muških i ženskih ispitanika (Grgin, 1997).

Kod ispitivanja psihosocijalnih odnosa i klima u đачkim razredima, ispitivanja drugih znanstvenika su pokazala da su nastavnikova uključenost i pripadnost razredu te podrška pozitivno povezani s prosječnim razrednim uspjehom u učenju, dok je kontrola s tim uspjehom bila negativno povezana. U obavljenom ispitivanju došli su i do podatka o statistički značajnoj povezanosti nastavnikove i đачke percepcije razreda s prosječnim razrednim postignućem. Našli su i da su razredi sa visokim edukacijskim uspjehom bili viši u nastavnikovoj uključenosti, a niži u njegovoj kontroli i, naposljetku, da su razredi sa velikim brojem izostanaka đaka s poduke bili percipirani kao kompetitivni s izrazitom nastavnikovom kontrolom, ali zato sa niskom podrškom. U takvim razredima đaci su često pogledavali na sat, nerijetko zahtijevali da im se dodatno protumači ono što je nastavnik izlagao i mnogi su teško napredovali u sljedeći razred (Grgin, 1997).

2. Predmet istraživanja

Osnovni predmet ovog istraživanja je ispitivanje smjera i intenziteta stavova studenata o osobinama nastavnika te moguće implikacije na vrijednosne/životne stilove i opredjeljenja studenata. Percipirane osobine se odnose na inteligenciju, stručno znanje, otvorenost, objektivnost pri ocjenjivanju, sposobnost kvalitetnog prenošenja nastavne građe kroz odgovore na skali percipiranih osobina nastavnika kroz rangove frekvencija odgovora i direkciju stava.

Problemi koji ćemo analizirati trebaju dati odgovor na pitanje kakvi su efekti percipiranih osobina nastavnika na fakultetima te njihov utjecaj i uloga na vrijednosne orijentacije/životne stilove studenata s orijentacijom na spolne razlike ispitanika na skali vrijednosnih/životnih stilova koji se odnose na:

- a) preferenciju ka ljepoti i skladu,
- b) zadovoljstvo,
- c) stjecanje imovine,
- d) aktivni rad i stvaranje,
- e) otkrivanje novoga,
- f) altruizam,
- g) stjecanje moći, ugleda i poštovanja.

Čestice u skali životnih stilova/orijentacija tretirat će se kao zasebne varijable koje će se sukladno tome i interpretirati i analizirati kanoničkom diskriminativnom analizom kategoričkih dihotomnih varijabli.

2.1. Problemi

Zvanje profesora nerijetko dobiva i negativne konotacije, posebno na akademskim institucijama, te sve manji značaj i ulogu u obrazovanju i daljnjem razvoju akademske zajednice, samim tim visokoobrazovane populacije. Sve širi utjecaj mas-medija i tehnološki napredak smanjuju već narušenu sliku i ulogu univerzitetskih profesora, te različiti modeli i stilovi života studentske populacije pridonose sve većim razlikama u preferencijama prema različitim životnim opredjeljenjima. Promjene društvenog sistema i problemi s kojima se susreće društvo u tranziciji, koja se ne može nazvati klasičnom, te vrijednosti zapadnih liberalnih društava donose nove obrasce ponašanja i utjecaje sa kojima odrasta populacija studenata koja je i najpodložnija takvim utjecajima prema razvojnom ciklusu, a što jeste i predmet ovog ispitivanja. Problemi na koje ćemo se osvrnuti su:

- 1. determinante percepcije nastavnika i efekti na vrijednosne stilove studenata,*
- 2. razlike u preferencijama vrijednosnih orijentacija prema spolu.*

2.2. Cilj istraživanja

Naučni – utvrditi smjer i intenzitet odgovora te odstupanje očekivanih od dobivenih podataka i razlika dihotomnih varijabli spola u vrijednosnim orijentacijama.

Praktični – pomoći nastavnicima i profesorima da lakše evaluiraju vlastiti rad u nastojanju da usmjere i unaprijede vlastiti rad i položaj kao nosioci društvenih promjena i razvoja.

2.3. Zadaci istraživanja

Ispitati rangove odgovora na skalama percipiranih osobina nastavnika i vrijednosnih/životnih orijentacija te:

- testirati značajnost odstupanja odgovora na skalama te slaganje u odgovorima,
- putem diskriminativne funkcije, analize varijance i standardnih vrijednosti utvrditi značajnost razlika među odgovorima i grupama.

2.4. Varijable

Stavovi studenata mjereni skalama Likertovog tipa: zavisne varijable – skala percipiranih osobina nastavnika i skala vrijednosnih orijentacija; nezavisna varijabla – spol ispitanika, dob ispitanika.

3. Hipoteze istraživanja

S obzirom da položaj nastavnika kroz obrazovni sistem te sâm društveni status nastavnika/profesora nisu na osobitom nivou, kao i uzimajući u obzir rasprostranjenost utjecaja na razvoj studenata i stilova provođenja slobodnog vremena studenata i nestrukturiranih van nastavnih aktivnosti studenata, pretpostavka je sljedeća:

- *H0 Percipirane osobine nastavnika ne utječu značajno na preferencije životnih stilova – orijentacija studenata*
- *H1 Postoji statistički značajna razlika između muških i ženskih ispitanika na skali vrijednosnih orijentacija/stilova u preferencijama*
- *H2 Muški ispitanici razlikuju se od ženskih na preferencijama stjecanja imovine*

4. Metode i tehnike

U istraživanju smo koristili *neeksperimentalni (servey) metod*, skale koje su konstruirali prof. Dunderović i studenti univerziteta u Nikšiću i Mostaru. Upitnici su Likertovog tipa sa odgovorima: od 1 – „Uopće se ne odnosi na mene“, 2 – „Uglavnom se ne odnosi na mene“, 3 – „Niti se odnosi niti se ne odnosi na mene“, 4 – „Uglavnom se odnosi na mene“, 5 – „Potpuno se odnosi na mene“.

4.1. Tehnike istraživanja

Koristimo sljedeće upitnike kao instrumente ispitivanja:

1. upitnike za studente;
2. analizu i diskusiju o dobivenim rezultatima;
3. prikupljeni podaci su analizirani i obrađeni u statističkom paketu SPSS.

4.2. Instrumenti

Koristili smo dvije skale:

- percipirane osobine nastavnika,
- vrijednosne orijentacije/stilovi.

Sadrže sljedeće dijelove:

1. uputu,
2. podatke o ispitanicima (spol, godina studija)
3. pitanja kojima ispitujemo stavove i mišljenja učenika.

5. Uzorak istraživanja

Uzorak je zavisni, mali i odnosi se na studente Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru – na 121 ispitanika ($N = 121$), u dobi od 18 do 22 godine koje smo zatekli na terenu.

6. Analiza i obrada rezultata ispitivanja

Raspodjelu smo testirali putem Kolmogorov-Smirnovljevog testa normalnosti distribucije, te dobili da Kolmogorov-Smirnovljev test za skalu percipiranih osobina nastavnika iznosi $KS = 0,242$, $df = 121$, $Sig. = ,000$.

Za skalu vrijednosnih orijentacija/stilova dobili smo: $KS = 0,192$, $df = 121$ i $Sig. = ,000$. Razlog tome je pomjeranje distribucije u negativnom ili pozitivnom smjeru na svim varijablama koje smo opservirali.

Hi-kvadratom testirali smo raspodjele na skalama nakon sažimanja vrijednosti i dobili da je (*Pearsonov Chi square* = 2,084, $df = 4$, $Sg. = ,720$ značajan na nivou od 0,01, koeficijent kontingencije = ,130, $Sg. = ,720$), također značajan na nivou 0,01.

Utvrđeno je da dvije ćelije imaju zbroj očekivanih frekvencija manji od pet, što je na granici pouzdanosti hi-kvadrata.

Grubom analizom dobivenih rezultata na skali vrijednosnih orijentacija možemo reći da mladi imaju preferencije ka radu i stvaranju (52,1%), zatim altruistički pristup (44,6%), istraživanje ili otkrivanje novoga (43,8%) i hedonistički stil života (32,2%), zatim stjecanje ugleda i poštovanja u društvu (24,0%). Male postotke smo dobili za preferiranje ljepote (11,6%), te stjecanje imovine (8,3%). Odgovori su ekvivalentni sa odgovorima: potpuno se slažem i uglavnom se slažem, te nižim vrijednostima koje idu prema negativnom slaganju.

Ispitanici nisu davali odgovore na orijentaciju rada i stvaranje s odgovorom: potpuno me ne privlači, te kod otkrivanja novoga, što je interesantno, dok samo (2,5%) misli da ih djelomično ne privlači rad i stvaranje, odnosno (4,1%) otkrivanje novoga i upoznavanje i saznavanje istine, što i odgovara studentskom stilu života i godinama kada se intenzivno uči i radi te otkrivaju i istražuju nove stvari i nove uloge. Potpuno je neprivlačno stjecanje imovine za 13,2% ispitanika, dok 24,0% ispitanika misli da ih uglavnom ne privlači stjecanje imovine, a 32,2% i privlači i ne privlači, što bi zajedno sa pozitivnim slaganjem dalo veliki postotak onih za koje ova vrijednosna orijentacija ima određeni kvalitet.

Za uvriježeno mišljenje da su mladi pasivni i ne žele se aktivirati i raditi, po pitanju rada i stvaranja, dalo bi se zaključiti da nije tačno, jer zajedno 88,5% ispitanika ima pozitivno slaganje sa ovom tvrdnjom.

Objašnjenje ovako visokog postotka i negativno uvriježenog mišljenja krije se u drugim faktorima, od društvenih, ekonomskih, političkih pa do porodičnih i individualnih mogućnosti i sposobnosti te motivacije koju treba posebno ispitati. Posebno veliki postoci za pozitivno slaganje dobiveni su na tvrdnji pomaganja drugima, što zajedno čini 83,4% odgovora na skali.

Za ove podatke treba ispitati i niz drugih faktora koji se odnose na trenutnu situaciju u ekonomskom smislu, veliku nezaposlenost, nemogućnost stjecanja iskustva ili jednostavno altruistični stil mladih koji u trenutnoj situaciji altruizam vide kao najbolju opciju za njih same ili kao pomak ka „alternativnim“ vrijednostima, što se ne može tvrditi na ovom uzorku.

Za tvrdnju zadovoljstva pozitivnim slaganjem dobili smo ukupno 68,6% odgovora, što i nije neobično s obzirom na činitelje koji obuhvataju ovu tvrdnju, od druženja i izlazaka, intimnih odnosa, izbjegavanja boli, putovanja i sl., što je svojstveno za ovu skupinu ispitanika, dok je 8,3% ispitanika imalo negativno slaganje sa ovom tvrdnjom. Što se tiče moći i ugleda i

poštovanja, 57,1% ispitanika spajanjem odgovora smatra ovo privlačnim stilom, od toga 24,% potpuno privlačnim stilom života.

Ljepota i sklad su težnje za potpunim slaganjem za 11,6% ispitanika koja se odnosi na estetske vrijednosti u smislu umjetničkog i skladnog stila života generalno.

6.1. Percipirane osobine nastavnika

Osobine nastavnika i percepcije studenata ćemo obraditi prema četiri dimenzije i to: objektivnost prema ocjenjivanju, stručnost u izvođenju nastave i znanje, otvoren i pristupačan odnos sa studentima, te spremnost na promjene i kritike od studenata, što su pokazala i prethodna istraživanja kao najbitnije faktore u ocjenjivanju nastavnika.

Na pitanje o nepristrasnosti i objektivnom ocjenjivanju studenti su odgovorili da je takvih mnogo, između 60 i 80% nastavnika na skali 31,4% ispitanika, dok 26,4% smatra da je takvih između 40 i 60%, te podjednako da ih je više od 80% i malo od 20 do 40% nastavnika sa udjelom od po 17,4% slaganja i, na kraju, 7,4% smatra da ih je jako malo takvih.

Da posjeduju savremena znanja i poznaju strane jezike misli 39,7% ispitanika, odnosno da je 40-60% nastavnika sa tom odlikom, 24,% misli da ih je od 60 do 80% takvih, dok 19% smatra da ih je malo takvih i 5,8% vrlo malo.

Otvorenost i srdačnost je ocijenilo 28,9% ispitanika, za interval od 40 do 80% nastavnika, što iznosi 57,8% odgovora, 5% ih smatra da je malo srdačnih i otvorenih, 13,2% misli da je više od 80% takvih nastavnika.

Na otvorenost ka promjenama i kritikama 37,2% ispitanika je kazalo da je takvih između 40 i 60%, što nije zanemarivo imajući u vidu stanje u obrazovnom sistemu, 7,4% smatra da je jako malo takvih nastavnika, 12,4% da ih više od 80% pretenduje na takvo što.

Treba imati u vidu da su ove studentske percepcije podložne promjenama i krivim predodžbama.

6.3. Diskriminativna analiza skale vrijednosnih orijentacija

Analizom diskriminativne funkcije smo nastojali ispitati razlike između grupa muških i ženskih ispitanika u uzorku. Koeficijent kanoničke korelacije = 0,327 pokazuje blagu razliku između grupa.

Diskriminativnu funkciju čine varijable rada i stvaranja, altruizma i otkrivanja novog i nepoznatog ($Chi\ square = 13,020$, $Wilks\ Lambda = ,893$, $df = 7$, $Sig. = ,072$). Statistički je značajan na nivou od 0,01. Varijanca između grupa govori o razlikama, za rad i stvaranje ($F = 10,498$, $df = 1$, $Sg = ,002$), ($F = 3,331$, $df = 1$, $Sg = ,070$), za otkrivanje novoga, te za varijablu altruizma ($F = 1,671$, $df = 1$, $Sg = ,199$) – svi su značajni na nivou od 0,05.

Ženski ispitanici postižu veće skorove na varijablama rada i stvaranja, altruizma i otkrivanja novoga, a niže skorove na materijalnoj sigurnosti i ljepoti, dok muški imaju veće skorove na varijablama materijalne sigurnosti i ljepote, a manje skorove na radu i stvaranju, otkrivanju novoga, altruizmu, zadovoljstvu, te moći, poštovanju i ugledu, što je zanimljivo, posebno za moć i poštovanje.

Na osnovu ove analize možemo reći da je riječ o relativnim razlikama jer ne radi se o izrazitim razlikama, nego su one nešto naglašenije. Standardna diskriminativna funkcija pokazuje značajnost razlika među varijablama gdje se očitava najveća parcijalna razlika među grupama, a to je varijabla rada i stvaranja sa standardnim koeficijentom diskriminativne funkcije. Razlike su vidljive i kod standardnih vrijednosti skorova između grupa na diskriminativnoj funkciji koje pokazuje tabela 6.

Klasifikacija u grupe također pokazuje da uspješnost sa kojom se, na osnovu diskriminativne funkcije, ispitanici mogu alocirati u matične grupe je 70,2% ispitanika koji su ispravno klasificirani.

Pored navedenih kvantitativnih podataka, potrebno je naglasiti i kvalitativne koji su blago pozitivniji kod ženskih ispitanika, što predstavlja djelomične i očekivane rezultate, premda sve dominantnija i neovisnija uloga žena potiče razlike koje su empirijski dobivene. Uputno je zaključiti da muški ispitanici u ovom istraživanju pokazuju tendenciju ka pasivnosti premda ne značajnoj. Iz te pozicije i značajnosti materijalne sigurnosti i ljepote, što je bilo za očekivati, u drugoj grupi muški ispitanici naglašavaju materijalnu sigurnost iako ista podrazumijeva i radni angažman koji ne prati dobivene rezultate.

Različite životne prilike i društveni odnosi uvjetuju više muške ispitanike koji ne značajno, ali možemo reći, gube patrijarhalnu ulogu koju su imali.

Sve aktivnija uloga žena kao pokretača društvenih procesa bila bi od velike koristi ukoliko bismo slijedili dobivene rezultate, premda u praksi ne susrećemo mnogo primjera takvog angažmana. Radni i proaktivni odnos ženskih ispitanika dobiva evolutivnu dimenziju u smislu pokretanja i angažmana ka otkrivanju novog, posebno u mikrookruženju koje se više odnosi na životni, tj. porodični ili poslovni život, gdje izostaje šire društveno angažovanje.

Što se tiče moći i poštovanja, ovdje možemo označiti vezu između negativnih odgovora na moć i poštovanje kod muških ispitanika i sve veće orijentacije ženskih ispitanika ka stvaranju i radu, što je nekad dominantno bila uloga muškarca, naročito u socijalističkom periodu kada se obično radnička porodica oslanjala na prihode i položaj oca u društvu.

Varijable rada i stvaranja te altruizma ne predstavljaju neobične podatke, zbog veće socijabilnosti i prilagodljivosti modernih žena te težnje ka neovisnosti, ali otkrivanje novog nudi neke smjernice koje treba detaljnije ispitati: da li se radi o položaju i funkciji žena, mada razlike nisu izraženije ili se zahvata nešto što nadilazi praktične okvire i zadire u socijalnu kogniciju.

Maskiranje odgovora, kao što je vrijednost ljepote, a što je kod ženskih ispitanika imalo niže skorove na skali, očit je primjer ove pojave koja ima i statističku pozadinu.

Posljednja istraživanja i rasprave o muškom i ženskom mozgu dobivaju različite forme i nalaze. Razlike u funkcioniranju i rezoniranju su neosporne. Da li to uvjetuju i razlike u moždanoj sferi i načinu kako ih koristimo, pokazat će buduća istraživanja.

8. Zaključak

Ispitanici su dali preferencije ka radu i stvaranju, otkrivanju i istraživanju novoga, te prosocijalnom ponašanju u ispitivanju vrijednosnih orijentacija. Zatim, rangiranjem odgovora date su preferencije osobina nastavnika, a to su: stručnost i znanje, objektivan i nepristrasan odnos prema studentima, srdačnost i otvorenost ka kritikama i promjenama.

Utvrđena je statistički značajna razlika u raspodjelama između percepcije osobina nastavnika i vrijednosnih orijentacija života studenata.

Razlike između skupina muških i ženskih ispitanika na skali vrijednosnih orijentacija pokazuju razlike na varijablama rada i stvaranja, altruizma i otkrivanja novoga i nepoznatoga kod ženskih ispitanika.

9. Literatura

1. Bukvić, A. (1996) Načela izrade psiholoških testova, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
2. Dunderović, R. (2005) Osnovi psihologije menadžmenta, Fakultet za menadžment, Novi Sad.
3. Gojkov, G., M. Kundačina (2004) Zbirka riješenih zadataka, Visoka škola za vaspitače, Vršac.
4. Grgin, Z. (1997) Edukacijska psihologija, Jastrebarsko – Naklada Slap, Zagreb.
5. Havelka, N. (1998) Vrednosne orijentacije adolescenata: vrednosti i kontekst, Institut za psihologiju, Filozofski fakultet, Beograd.
6. Koledin, G. (2009) Otvorenost za promjene i vrijednosti studenata kao faktori percepcije visokog obrazovanja, magistarski rad, Filozofski fakultet, Istočno Sarajevo.
7. Kolesarić, V. (1996) Metodologija psihologijskih istraživanja, Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
8. Maslov, H. A. (1982) Motivacija i ličnost, Nolit, Beograd.
9. Meyer, H. (2005) Što je dobra nastava, Erudita, Zagreb.
10. Pennington, D. C. (1997) Osnove socijalne psihologije, Jastrebarsko – Naklada Slap, Zagreb.
11. Petz, B. (1997) Uvod u inferencijalnu i neparametrijsku statistiku, Jastrebarsko – Naklada Slap, Zagreb.
12. Richard, M. Ryan, P. Chistopher Niemiec (2009) Self-determination theory in schools of education: Can an empirically supported framework also be critical and liberating?, University of Rochester, New York.
13. Rot, N. (1980) Osnovi socijalne psihologije, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd.
14. Schmunk, Peter, T. Kasser, Richard M. Ryan (2000) Intrinsic and extinsic goals: their structure and relationship to well being in German and US: college students, Social Indicators Research 50: 225–241, Kluwer Academic Publishers. Printed in the Netherlands.
15. Selimović, E. (2001) Osnovi razvojne i pedagoške psihologije: Priručnik za studente pedagoške akademije nastavnčkih zvanja, odgajatelje, roditelje i druge, Univerzitet „Džemal Bijedić“, Pedagoška akademija, Mostar.
16. Suzić, N. (2003) Osobine nastavnika i odnos učenika prema nastavi, TT centar, Banja Luka.